

HOLAŠOVICE V KONTEXTU JIHOČESKÉ VENKOVSKÉ ARCHITEKTURY

RECENZE
PUBLIKACÍ

Hájek P. (ed.), katalog výstavy. Národní památkový ústav, České Budějovice, 2017.

SCHWARZENBERSKÁ KRAJINA HLUBOCKA A TŘEBOŇSKA

Ourodová L. (ed.), katalog výstavy. Národní památkový ústav, České Budějovice, 2017.

Národní památkový ústav v Českých Budějovicích uspořádal v minulém roce dvě mimořádně zajímavé výstavy věnované kulturní krajině jižních Čech. Nyní jsou k nim dostupné i navazující knižní „katalogy“, fakticky zahrnující libreto výstav s bohatým textovým a obrazovým doprovodem. Je třeba konstatovat, že v oblasti propagace kulturních památek publikuje NPÚ mimořádně zdařilé publikace, kterými propaguje ochranu a obnovu památek nejenom u odborné, ale zejména i laické veřejnosti. Tematika péče o památky byla v posledních letech rozšířena o kulturní krajinu (metodika¹⁾ a výpravný přehled krajinných památkových zón České republiky²⁾). Vycházejí tak dílčí tematické práce věnované propojení památkově chráněných objektů, městských a vesnických památkových rezervací s okolní kulturní krajinou. Tu mohou reprezentovat jak vyhlášené či navržené krajinné památkové zóny, tak krajinné prvky spojené s historickým vývojem krajiny, resp. urbanizovaného území³⁾ (Evropská úmluva o krajině nerozlišuje krajinu podle intenzity osídlení, vstupuje prostřednictvím zelené infrastruktury i do intravilánu obcí).

Přestože první kniha nese v názvu jméno obce Holašovice (památko UNESCO je věnována jedna kapitola), tak její obsah odpovídá především kontextu regionů členěných podle venkovské architektury. Těm je věnován jednak stručný popis oblastních specifíků, jednak bohatá fotodokumentace celkových pohledů (zpravidla náves či stavení, doplněné o drobné stavební detaily štítů, štuků a dalších ozdobných prvků). Podstat-

ná je úvodní část zachycující obecné zákonitosti usazení sídel v krajině, stručnou historii vývoje kulturní krajiny, a také vývoj půdorysné struktury sídel s navazujícími pluzinami. Navazuje historie utváření jedinečné urbanistické skladby v prostoru dané významem, orientací, rozlohou a velikostí i tvarem jednotlivých staveb.

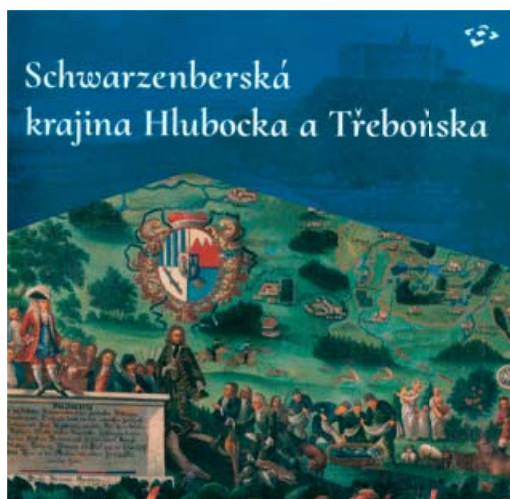
Typologie a popis půdorysných útvarů sídel a uspořádání parcelace jsou odvozeny od charakteru založení a organizování hmotové koncepce zástavby. Přehled postihuje typické krajové formy sídel od rozvolněných dvorcových přes vzácnější shlukové po běžnější geometricky pravidelné. Nejrozšířenější jsou návesní vsi, naopak vzácně zůstaly dochovány okrouhlíce. Vzhledem k novověkému vývoji, kdy více sídel zaniklo, než bylo nově založeno, je pozornost věnována dochovaným sídlům s nenarušenou parcelní strukturou jádra obce – proto je prvotní pozornost věnována holašovickému skanzenu. Následujících cca 240 stran ukazuje zachovalé prvky lidové architektury po jednotlivých ucelených regionech jižních Čech (např. Soběslavsko-veselská Blata, Bechyňsko a Ševětínsko, Zbudovsko-veselská Blata, Třeboňsko a české Vitorazsko, atp.).

Druhá kniha má užší zaměření na rybníční jihočeské pánve a jejich historický vývoj. Do určité míry navazuje na obecněji pojatou knihu o historických krajinách Čech⁴⁾ a doplňuje ji o po-

drobnější obraz krajiny Blatenska s důrazem na období, kdy území spravovali Schwarzenbergové. Členění kapitol ani tak neodpovídá historické chronografii, ale spíše jednotlivým tematickým celkům, počínaje výtvarným a zahradním uměním přes specifickou stavební architekturu uplatňovanou na schwarzenberských panstvích až po významné události a kratochvilné aktivity, které Schwarzenbergové v krajině provozovali. Již první kapitola představuje prohlídku virtuální galerie s úchvatnými krajinami ze schwarzenberských obrazů. Jedná se jak o dobové pohledy na sídla (Třeboň, renesanční i novobaroční Hluboká, Ohrada), tak i o mapová díla, mezi nimiž vyniká známá obrazová mapa třeboňského panství z roku 1684 o rozměrech 3 x 2 m. Ta detailně dokumentuje dobový rozsah rybníčního hospodaření napojený na jedinečné vodohospodářské dílo, totiž Zlatou stoku, a to v celém rozsahu panství, ještě před schwarzenberskými zásahy. Krajiny pak dokreslují rodové portréty.

- 1) Kučová, V., Dostálek, J., Ehrlich, M., Kuča, K., Pacáková, B. (2014) Metodika tvorby standardizovaného záznamu krajinné památkové zóny. – Edice odborné a metodické publikace, svazek 53, Národní památkový ústav, Praha.
- 2) Kuča, K. (ed., 2015) Krajinné památkové zóny České republiky. – Národní památkový ústav, Praha.
- 3) Kuča, K., Kučová, V. (2015) Metodika identifikace a klasifikace území s urbanistickými hodnotami. – Edice odborné a metodické publikace, svazek 54, Národní památkový ústav, Praha.
- 4) Chodějovská, E., Semotanová, E., Šimůnek, R. (2015) Historické krajiny Čech. Třeboňsko – Broumovsko – Praha. – Historický ústav, Praha.

Zatímco ikonografie v první kapitole ilustruje obraz sídel, druhá kapitola se podrobně zabývá zahradní a krajinářskou tvorbou. Zde vynikají obrazy Ferdinanda Runka⁵⁾, kterému je věnována třetí kapitola, a které zachycují velmi realisticky nejenom jednotlivé objekty, ale i činnost lidí v nich. Za pozornost stojí také skutečnost, nakolik byly šlechtické rody v minulosti obeznámeny s evropským kulturním děním (dokládají to zahradní úpravy hledající inspiraci doslova v celé Ev-

ropě). Tak postupně dostala jednotlivá sídla svou dnešní podobu, odlišnou podle dobových vzorů a inspirací, nejenom zahrady zámků Český Krumlov, Hluboká a Třeboň, ale i Ohrada, Červený Dvůr či Libějovice. Snad nejvýraznější přeměna původní formální zahrady v krajinářský park proběhla v Červeném Dvoře u Chvalšín. Novogotická přestavba Hluboké vedla k rekonstrukci zahrady navazující na park inspirovaný anglickou krajinářskou školou 18. stol (W. Kent, L.

Brown a H. Repton), zasazený v širším okolí do krajinářských úprav v duchu „ferme ornée“, kde pro změnu reflektuje principy H. Pücklera z Mužákova (Bad Muskau na Lužické Nise⁶⁾). Následující kapitoly pak dokumentují hospodářskou činnost Schwarzenbergů. Mapují jednotlivé hospodářské dvory, myslivny a hájovny a převažující hospodářskou činnost. Z dobových fotografií je patrná úpravnost jak staveb samotných, tak jejich okolí, tolik kontrastující s dnešním stavem,

mnohdy velmi neutěšeným. Kniha věnovaná krajině obsahuje také několik kapitol o lovu a myslivosti. Četné výřady ulovené zvěře ukazují nejenom na hospodářský význam, ale i značnou reprezentační a snad i politickou funkci, kterou dokládá výčet významných hostů. Hlubocko i Třeboňsko s okolím poskytovaly také atraktivní místa pro rozvoj turistiky, zachycené na dobových fotografiích. Závěr knihy je pak věnován dílčím událostem (zlatá svatba), volnočasovým aktivitám (sport) a sakrální architektuře.

Mám-li obě knihy shrnout společně, pak představují, každá z jiného úhlu pohledu, názornou ukázkou tří století historie jihočeské krajiny včetně rozvoje lidové, sakrální i profánní architektury. Především ale přibližují obrovskou pozornost, která byla našimi předky věnována obrazu sídel a jejich zasažení do okolní krajiny. Promítneme-li si do této krajiny konkrétní životy Barrova Jana Cimbury, či postav z Klosternannova románu *Mlhy na blatech*, dostaneme vcelku reálný, jakkoli literárně idealizovaný, obraz hospodářského venkova v 19. století.

*doc. RNDr. Tomáš Kučera, Ph.D.
Přírodovědecká fakulta Jihočeské univerzity*

5) Havlová, M. (2014) *Krajinář Ferdinand Runk (1764-1834)*. – Národní památkový ústav, České Budějovice.

6) Roscher, A. (2014) *The Muskauer Park. A Walk in the Footsteps of a Prince*. Gustav Winter GmbH, Herrnhut.